

11 MART 1992

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Arab'baghr, Husayn
search under 'Arab Baghr, Husayn.
OSMANLILAR
SOMALI
16th cent.
BASSE, RENE
Tubfat al-zaman, aw, Futub al-Habashah : al-sira' al-Sumali al-Habashi fi al-qarn al-sadis 'ashar al-Miladi / ta'rif Shihab al-Din Ahmad ibn 'Abd al-Qadir ibn Salim ibn 'Uthman al-Jizani al-shahir bi-'Arab Faqih ; nasharahu ma'a muqaddimah bi-al-Faranasyah Rintih Basit ; baqqaqahu Fahim Mubammad Shaltut. — (Cairo) : al-Hay'ah al-Misriyah al-'Ammah lil-Kitab, 1974.
18, 412 p. ; 25 cm.
Arabic
I. Basset, René Marie Joseph, 1855-1924. II. Shaltut, Fahim Mubammad. III. Title. IV. Title: Futub al-Habashah.
DT384.A7 74-960855 nec 4-14222
CLU CHC CU ICU IaU MB MiU Mnu TxU UU WaU

06 MAYIS 1994

R-288
10

MEMORIAL André Basset (1895-1956) / [articles offerts à mémoire du maître disparu par ses disciples, ses collègues et ses amis]. — Paris : Librairie d'Amérique et d'Orient, 1957. — 159 p. ; 26 cm.

R. 31.232

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

01 ARALIK 1993

- René Basset, *La Connaissance de l'Islâm au Moyen-Age*, Paris 1907 (R.H.R.).
- René Basset, *Recherches sur la religion des Berbères*, Paris, 1910 (R.H.R.).
- René Basset, *Mélanges africains et orientaux*, Paris, 1915.

247 GERDLEVSKY, V. Pamyati Rene Basse (1855-1924). *Vostok* 5, (1925), pp. 275-277

248 LEVI-PROVENÇAL, E. René Basset. *Hesp.* 4 (1924), pp. 1-8

René Basset

G. KİTAPITAT

M. RENÉ BASSET

821 Bibliographie des travaux scientifiques de M. René Basset. *Mel. R. Basset* II, 1925, pp. 463-503

Bay René Basset'in Rumi
Şahımlarının Bibliyografyası

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

13 ARALIK 1991

BASSET, R. Une complainte arabe sur Mohammed et le charneau. *Giornale della Società asiatica italiana* 15 (1902), pp. 1-26.

ET RENÉ Mélanges R. Basset, 2 vol., Paris, 1925.

MADDE YAYINLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

13 ARALIK 1991

BASSET, R. Les manuscrits de deux bibliothèques de Fas. *Bulletin de correspondance africaine* 1 (1882), 366-393.

HOUDAS, O., BASSET, R. Mission scientifique en Tunisie: bibliographie [manuscrits arabes.] *Bulletin de correspondance africaine* 2 (1884), 5-65, 97-136, 181-199.

BASSET, R. Les inscriptions de l'île de Dahlak. *JA*, 9e série, 1 (1893), pp. 77-111.

BASSET, R. Revue des périodiques sur l'Islam, 1899-1902. *RHR* 49 (1904), 326-362; 50 (1904), 53-73.

STOS 1997

R. Basset et O. Houdas, *Epigraphie tunisienne*, Alger, 1882 (B.C.A.).
Caudel, *Les premières invasions arabes dans l'Afrique du Nord, 1899* (J.A.).

باسیہ (۱۲۷۱-۱۳۴۲ م)
(۱۸۰۰-۱۹۲۴ م)
رينيه باسيه René Basset : مستشرق فرنسي . من أعضاء المجمع العلمي العربي . ولد في لونيڤيل (Lunéville) وتعلم في نانسي ثم في مدرسة اللغات الشرقية بباريس . وعين مدرساً للعربية في مدرسة الجزائر العليا سنة ۱۸۸۲ م ، ثم تولى إدارتها . واختير «عضواً» في كثير من المجمع العلمية . وترأس مؤتمر المستشرقين بالجزائر سنة ۱۹۱۰ م . ونشر بالعربية «تحفة الزمان» لعرب فقيه ، في فتوح الحبشة ، مع ترجمة فرنسية ، و«الخرجية» في العروض ، و«تاريخ بلاد ندرومة وترارة بعد خروج الموحدين منها» وله بالفرنسية مقالات في المجلات الشرقية في فرنسا والجزائر وتونس ، وفصول في دائرة المعارف الإسلامية ، وتصانيف . توفي بالجزائر (۲)

تاریخ «الخرجية»
ص ۳۶۹، ۱۹۵۷

R. Basset, *Recherches bibliographiques sur les sources de la salwat al-anfus*. Alger, 1905 (du XIVE congrès des Orientalistes).

JOURNAL ASIATIQUE

RECUEIL DE MÉMOIRES

ET DE NOTICES

RELATIFS AUX ÉTUDES ORIENTALES

PUBLIÉ PAR LA SOCIÉTÉ ASIATIQUE

TOME CCIV

PARIS

IMPRIMERIE NATIONALE

LIBRAIRIE ORIENTALISTE PAUL GEUTHNER

RUE JACOB, N° 13 (VIe)

MDCCCCXXIV

136

JANVIER-MARS 1924.

science française, il en avait fait vraiment son domaine. Il l'avait peuplée de ses élèves, éclairée de ses directions. Il avait toujours refusé de la quitter.

« De plus compétents que moi rendront à ses travaux l'hommage qui leur est dû, en marqueront l'importance et l'originalité. Nous savons tous du moins combien sa curiosité a embrassé de régions, d'idiomes et d'objets divers : Algérie, Tunisie et Maroc, Sénégal et Abyssinie; arabe et berbère, haoussa et éthiopien; textes patristiques et profanes; histoire et folk-lore.

« C'est au nom de toute la famille orientaliste que je veux saluer une figure singulièrement estimable et forte, une féconde carrière qui semblait appelée à porter encore bien des fruits.

« Éloigné de nous par les hautes fonctions qu'il remplissait à Alger, il ne s'en intéressait pas moins chaleureusement aux destinées de notre Société. Elle le connaissait pour un des siens et des plus proches. Elle avait été fière de le comprendre, il y a trois ans, parmi les membres qu'elle avait chargés de la représenter à la session conjointe de Londres; et je ne puis pas ne pas me souvenir aujourd'hui des sentiments d'amicale confraternité qu'avait précisés en moi ce rapprochement plus intime de quelques journées; j'avais regretté vivement que des obligations professionnelles rigoureuses l'empêchassent au mois de juillet dernier de se joindre à la délégation qui portait à nos confrères britanniques vos compliments pour le centenaire de leur Société. J'avais pu mesurer quel ami zélé et convaincu notre œuvre avait en lui.

« Son ardeur pour des recherches poursuivies avec tant de succès exerçait un naturel rayonnement. Il n'est pas étonnant qu'il laisse parmi les siens plusieurs esprits experts à l'orientalisme. Dans le deuil commun, je pense tout particulièrement à leur deuil. Les paroles peuvent, hélas, bien peu! Notre sympathie du moins est unanime et profonde. »

M. LE PRÉSIDENT communique un projet de convention entre le Ministre de l'Instruction Publique et la Société asiatique. La Société renoncera au local où elle se réunit actuellement, tout en conservant les locaux qui lui ont été alloués par le décret du 17 décembre 1888 (sept pièces, 25, quai Conti). Sous réserve d'une contribution pécuniaire une fois versée, que le président de la Société prendra à sa charge, le Ministre s'engagerait à affecter à perpétuité à la Société, pour y installer sa salle de réunion, son secrétariat et ses collections, un local de huit pièces, plus vestiaire et dégagements, situé au rez-de-chaussée et aux 1er et 2e étages de l'immeuble n° 4 de la rue de Lille, qui va être acquis

SOCIÉTÉ ASIATIQUE.

137

pour l'École des Langues orientales vivantes. La convention aura son effet dès que le Ministre sera entré en possession intégrale de l'immeuble à acquérir.

M. LE PRÉSIDENT fait ressortir les avantages de cette convention, qui résout d'une façon qu'on peut espérer définitive un problème qui se posait pour la Société depuis sa fondation. Il remercie M. P. BOYER pour la part qu'il a prise à cet heureux résultat.

M. CORDIER exprime à M. LE PRÉSIDENT les remerciements de la Société.

M. P. BOYER se félicite des rapports plus intimes qui s'établiront entre la Société et l'établissement qu'il dirige, et seront aussi profitables à la science qu'à l'enseignement.

Sont élus membres de la Société :

MM. A. BAGCHI, présenté par MM. S. LÉVI et FERRAND;
A. HANNIBAL, présenté par MM. P. BOYER et MINORSKY;
O. SIRÉN, présenté par MM. PELLIOU et HACKIN.

M. MAKSOUDOFF lit une étude sur l'identité des Ouïgours septentrionaux des annales chinoises avec les Toguz-Oguz.

Observations de MM. CASANOVA, FERRAND et DENY.

La séance est levée à 6 heures et demie.

Nécrologie.

RENÉ BASSET (1855-1924).

René Basset, doyen de la Faculté des Lettres⁽¹⁾, qui vient de mourir à Alger en pleine activité scientifique, après une courte maladie, était

⁽¹⁾ Correspondant de l'Institut de France, membre étranger de la R. Accademia dei Lincei, des Académies de Lisbonne et Madrid, membre honoraire de la R. Asiatic Society de Londres, etc.

لتعليم اللغة العربية . ثم حوّل اهتمامه الى المغرب الاقصى ودرس التاريخ الحديث لبلاد
مراكش فنشر مع الترجمة خلاصة عن كتاب ترجمان المغرب لابي القاسم الزياتي ،
وكتاب نزهة الهادي . ثم تناول مواضيع بلاد السودان فنشر تاريخ السودان لعبد الرحمن
التومبوكتي ، وكتاب تذكرة النسيان وبمعاوضة زميله الفؤاد الكاتي دي لافوس
(M. Delafosse) ترجم تاريخاً لمحمود الكاتي ، وتاريخ السلطان جلال الدين
المتكبر في ملك خوارزم محمد السويي وكان هذا السلطان معادياً للجنكزيخان
فدارت عليه الدوائر ، وكتباً في الكيمياء القديمة من تأليف كراتس (Cratès)
والحبيب واوستينس (Ostanès) وجابر بن جيان وهي الكتب التي يتألف منها
المجلد الثالث في علم الكيمياء في القرون الوسطى من مؤلفات مارسلان ببرتلو
(Marcellin Berthelot) وترجم صحيح البخاري بأجمعه . وذلك بمعاوضة
زميله وأيم مارسه (William Marçais) في المجلدين الاولين فقط .

وبحث رينه باسيه (René Basset) ابحاثاً جمة بلغة البربر ولهاجاتها
المحلية ولكن ابحاثه هذه لم تكن لتصدّه عن الاشتغال بالكتب العربية فنشر عدة
من الرسائل وأآف في مزارات جبل نفوسة وفي صلوات المسلمين في الصين ، ونشر
كتاب البردة للبوصيري ، وكتاب الخزرجية في العروض لعلي الخزرجي ، وتاريخ
فتح الحبش لعرب فقيه ، وتاريخ بلاد ندرومه وتراره التي خرج منها الموحدون .
ولقد تعمق في التنقيب عن العادات والاخلاق والمعتقدات حتى أدّى به البحث
الدقيق الى معارضة الحكايات العربية عند الشعب بمثلها من الحكايات التي تدور على
السنة الشعوب في سطح الارض

وصرف البارون كارا ديه فو (le Baron Carra de Vaux) افكاره
الى الاشتغال بالرياضيات وعلم الفلسفة فصنّف في الشطر الاول من ابحاثه شروحاً عن
كتاب الكرويات لثيودوسيوس الذي صحّحه يحيى بن محمد المغربي ، وعن
كتاب مجهول اسم المؤلف يبحث في الساعات المائة ، وعن المجسطي لأبي الوفاء
البوزجاني ، وعن الآلات والحيل من تأليفات هيرون من الاسكندرية مستنداً
الى رواية قسطا بن لوقا ، وعن كتاب الآلات المفرغة الهواء والآلات المائية

مجمع علي العربي

(دمشق) نيسان سنة ١٩٢٥ م الموافق رمضان وشوال سنة ١٣٤٣ هـ

الدروس العربية في فرنسة

بقلم العلامة السيد كليمان هوار عضو المجمع العلمي الفرنسي
والمجمع العلمي العربي
ترجمها الشفاليه عبدالله بك رعد احد اعضاء المجمع العلمي العربي

اولاً لم يكن عهد النهضة (La Renaissance) اليرغب العلماء ان يطرقوا باب
المناهل الشرقية ليستمدوا منها وقد كانوا يعولون في القرون الوسطى على ترجمات لاتينية
ماخوذة عن المؤلفين العرب قام بنقلها الى تلك اللغة تراجمه اكثرهم من اليهود في
اسبانية جنوب فرنسة . ثم جاء القرن السابع عشر فنشأ فيه الميل الى استطلاع طمع
النصوص الاصلية واقبل فيه ذوو الاقدام وبعد الهمة على درس اللغة العربية فنشروا
لما صرهم كتباً جمعوا فيها ازهاراً من الاداب العربية . فترجم بطرس فاتيه (Pierre
Vattier -) الذي ولد سنة ١٦٥٣ وتوفي سنة ١٦٦٧ ، طبيب دوق اورليان توارينغ
ابن المكين وتيموراثك لابن عرب شاه وكتابي علم المنطق والامراض العقلية لابن
سينا وكتاب الرثاء للطغرائي وكتاب تعبير الاحلام لعبد الرحمن بن نصر وكتاب مصر
لمرتضى بن العفيف .

ورافق انطوان غالاندر (Antoine Galland) الذي ولد في بيكاردي سنة ١٦٤٦
وتوفي سنة ١٧١٥) - المركيز دي نوانتل (Le Marquis de Nointel) في

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ

CİLT V

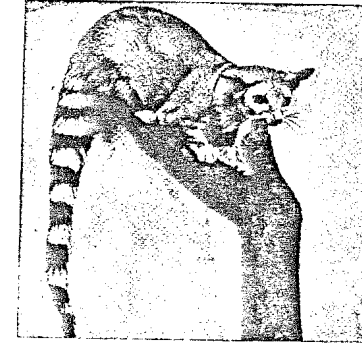

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No :	2780-5
Tasnif No. :	630-736 736-1A

ANKARA 1952-MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

(1557-1622), en dikkate değer olanlarıdır. Babalarıyla birlikte çalışmışlardır. Diğerleri **Giovambattista** ve **Gerolamo da Ponte**, daha çok baba ve kardeşlerinin eserlerinden kopya resimler yapmışlardır.

BASSARIS, yırtıcı memeliler (Carnivora) takımının küçük ayılar (Procyonidae) familyasına bağlı bir cins. Buna *Bassariscus* cinsi denilir. Şekil bakımından bir tilkiye benzeyen bu hayvanların *B. astuta* türü Amerika'da Meksika, Texas, Arizonada kaya o-yuklarında, ağaç kovuklarında yaşar; boyu 95 cm kadardır. Sırt tarafı koyu esmer kü rengi, yanaklar ve karın sarımtırak beyaz ve pas rengidir. Beyaz renkli kuyruklarında siyah halkalar vardır.

Bassarıs

BASSEIN: bk. BASEYN.

BASELIN [*basilē*], **Olivier** (1400-1450), Fransız halk şairi, Virede doğmuş. Formigny'de ölmüştür. Yaşadığı asrın şarkılarında, içkiye çok düşkün olmasından, adı bir nevi Fransız Bekrisi olarak alınmıştır. Şarap-tan, eğlenceden ve yurt güzellmelerinden ilham alarak bestelenmiş pek çok şiiirler ona atfolunmuş ise de bu şarkıların yerli olduğu kat'olarak söylenemez. B. in olduğu sanılan şarkılar ilkin XVI. asırda Vireli avukat Jean le Houx eliyle yayımlanmıştır. Herhalde bunlar yeniden gözden geçirilmiş, biraz da içinde bulunulan zamana uydurulmuştur. Çünkü, dili daha çok, XVI. asrın dilidir. B. şarkılarının en iyi modern başırsı bibliyofil Jacob tarafından meydana getirilmiştir (Paris 1858).

BASSERMANN [*basırman*], **Albert** (doğ. 1867), Alman aktörü. Mannheimda doğmuştur. 1890 dan 1895 e kadar Meiningen saray tiyatrosunda, 1899 dan 1915 e kadar Berlinin muhtelif tiyatrolarında çalışmıştır. Bu son müddet zarfında karakter temsilcisi olarak Almanya sınırlarını aşan büyük bir şöhret kazanmıştır. Bugün Amerikada sinema sâhasında çalışmaktadır. B., Avrupada son yıllar sahne hayatının en kuvvetli şahsiyetlerinden biridir. Yarat-tığı klâsik tipler, hususiyile İbren tipleri büyük olan şöhretinin esasını teşkil etmiştir.

BASSERMANN [*basırman*], **Ernst** (1854-1917), Alman siyaset adamı, Alman Millî Liberal Partisi (Natio-nal-Liberale Partei) başkanı. Wolfach (Karaorman) da doğmuş. Baden-Badenda ölmüştür. 1880 de Mannheimda avukat olmuş, 1893 ten başlayarak defalarca Millî Liberal Parti milletvekilliğine seçilen B., Reichstag (Reich Mec-

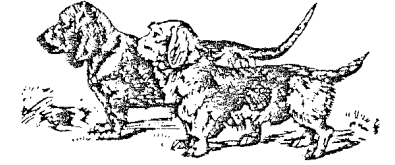
Albert BASSERMANN

lisi) da daha çok sosyal politika ve millî iktisat meseleleri üzerinde durmuştur. Kendisinin temsil ettiği politika bir parça sosyalizme kaçıyordu. B. Merkez Partisi (Zentrumspartei, yani Katolik Partisi) ve Sosyalistlere karşı şansölye Bernhard von Bülowun güttüğü politikayı canla başla desteklemiş, buna karşılık Bethmann-Hollweg'in meclise sunduğu vergi reformu tasarısına partisiyle birlikte itiraz etmiştir. Dış politika hakkındaki nutuklarını Mittel-mann, *Ernst Bassermann, sein politisches Wirken* (E. B. ve siyasi faaliyeti) [1914] başlığı ile yayımla nıştır.

BASSES-ALPES: bk. ALPES.

BASSES-PYRÉNÉES [*baspirenē*; Aşağı Pirene-ler] Güney Fransada Pyrénées adını taşıyan illerden biri; Biskaya körfezinin en batısındadır. Genişliği 7712 km², nüfusu 415 797 (1946), merkezi Paudur. Bk. PYRÉNÉES.

BASSET [*basē*], kısa bacaklı 30-35 cm yükseklikte 15-20 kilo ağırlıkta uzun ve sarkık kulaklı, çok hareketli bir av köpeği. Bassetler tilki, tavşan ve karcaca kovalama ve avlanmasında çok işe yarar. Çeşitli tipleri vardır.

Basset köpekleri

BASSET [*basē*], **René** (1855-1924), Fransız müsteşirî ve Afrikanisti. Lunéville'de doğmuş. Cezayirde ölmüştür. 1880 de Cezayirde Ecole Supérieure des Lettres öğretim kuruluna girmiş, sonra aynı okulun müdürlüğüne getirilmiş, daha sonra da Cezayir Üniversitesi Edebiyat Fakültesi dekanı olmuştur. Kısmen Arabca üzerinde de çalışmış olmakla beraber, asıl ihtisası Berber kültürü, tarihi, arkeolojisi ve hususiyile Berber dilleri üzerinedir. Başlıca eserleri şunlardır: *La poésie Arabe anté-islamique* (Cahiliye devri Arab şiiiri) [1880], *Notes lexicographique berbère* (Berber leksikografisine dair notlar) [5 kısım, 1883-1888], *Manuel de langue kabyle* (Kabile [Berber] dili el kitabı) [1887], *Contes populaires berbères* (Berber halk masalları) [1888], *Etude sur la Zenatia* (Zentia Berbercesi üzerinde incelemeler) [2 cilt, 1892-1895], *Etudes sur les dialectes berbères* (Berber lehceleri üzerinde incelemeler) [1894], *Essai sur les dialectes berbères du Rif Marocain* (Fas Rifindeki Berber lehceleri üzerinde incelemeler) [1897], *Rapport sur les études berbères et haoussa* (Berber ve Hausa dilleri üzerindeki incelemeler hakkında rapor) [3 cilt, 1897-1908], *Mission au Sénégal, I. Etude sur le dialecte Zénaga, notes sur le Hassaniab, recherches historiques sur les Maures* (Senegale ilmî sefer: Zenaga lehcesi üzerinde inceleme. Hasaniye hakkında notlar, Mağribiler üzerinde tarihî araştırmalar) [3 cilt, 1909-1913].

BASSE-TAILLE [*bastay*], eskiden ağaç, bronz ve mermer üzerine çok hatif bir kabartma ile belirtilmiş eserler için, güzel sanatlarda kullanılan bir üslûh. B. - T. in yerini sonradan *bas-relief* almıştır.

B. - T. veya minalı B. - T. lar, minacılıkla kalemkârlığın birleşmesinden meydana gelen mina altı bir nevi alçak kabartmadır.

Altın veya gümüşten bir plâk üstüne çok hafif yontulmuş bir kabartma, tıpkı madalyalarda olduğu gibi, işle-

BÜYÜK LÛGAT ve ANSİKLOPEDİ

Türkiye İhtisat Vakti	
İslâm Ansiklopedisi	
Kütüphanesi	
Sayı No :	684-2
Tasnif No. :	030
	1427-1

ikinci cilt

MEYDAN YAYINEVİ

Cağaloğlu, Sultanmektebi sokak, 23-25, İstanbul

hafızı yaptılar. Fakat Basmillar bir süre sonra Uygurlara da isyan ettiler. Uygur hükümdarı Moyn-Cur zamanında Uygurlara saldırdılar. Mücadele uzun sürdü. Sonunda Uygur kuvvetleri Basmilları ve Karlukları yendi. Basmilları bir kısmı Başbalık'a kaçtı. Oradan Çin'e sığındılar. Bir kısmı da batıya gitti. Karahanlılar devrinde de mücadelede vazgeçemediler. Yabakularla beraber ve Büge Budraq kumandasında Arslan Tigin'e karşı savaştılar, fakat yenildiler. Kağgarlı Mahmud'a göre Basmillar Hakaniye Türkçesini biliyorlardı. Fakat yine ona göre ayrı bir dile de sahiptiler. (M)

BASOGALAR, Uganda'da bantu kabilesi. Luganda dilini konuşurlar; yakış. 300.000 nüf. (L)

BASOMMATOPHORA çoğl. i. Karından-bacaklı, akciğerli yumuşakçalar takımı. Gözleri, içeriye çekilebilen iki dokunacın dibindedir. *Linnæa* ve *planorbis* bu takımdandır. (L)

BASRA, Irak'ın ikinci büyük şehri, il merkezi; Şattül-arab'ın batı kıyısında, Basra körfezinden 120 km uzaklıkta; 219.000 nüf. Bağdat'a Dicle nehri ve demiryoluyla bağlıdır. Basra, Mezopotamya'nın denize açılan kapısı. Basra körfezinin başlıca ticaret limanı ve Hindistan'la Yakın Doğu arasındaki geleneksel temas noktalarından biridir. Şehir dünyanın en geniş hurma ağaçları vahasının ortasında yer alır. Basra eski Aşşar limanından başlayarak kuzeyde yeni Ma'kil limanına doğru uzanır. Aşşar limanının kısmen modernleştirilen eski mahalleleri şehrin yönetim ve yerleşme merkezini meydana getirir. Basra Ma'kil limanından hurma, arpa, buğday, yün ve pamuk ihraç eder, petrol malzemesiyle, makine alır. Şehrin yakınında sanayi gelişmiştir (dokumacılık, besin maddeleri, dericilik). Körfezdeki deltada tarih öncesi çağlardan beri devam eden tıkanmalar Fao ön limanının yapılmasını gerektirmişti, fakat Şattül-arab'ın başlıca kanallarının temizlenmesi ile iç liman da yeniden canlandı. Margil hava alanı Avrupa ile Uzak Doğu veya Avustralya arasında önemli bir duraktır.

— Basra ili, Irak'ın en doğudaki ilidir; 502.000 nüf., Şattül-arab deltası, bataklık Hor el-Hammar bölgesi ve Güney'e batıda Suriye-Arabistan çölünün bir kısmı üzerinde uzanır. Burada Ez-Zübeyr etrafında Basrah Petroleum Co.'nin kuyuları işletilmektedir. Buradan çıkarılan petrol, borular vasıtasıyla İran körfezine akıtılmaktadır.

— Tar. Bu bölgede antik çağdan beri birçok şehirler kurulmuştur. Büyük İskender zamanında adı geçen Diritidis (Teredon) şehrinin bu civarda olduğu arkeologlar tarafından kabul edilmektedir. Araplar tarafından 635'te yapılmış, sonra terk edilmiş bir ordugâhda, Halife Ömer'in emriyle, Ube b. Gazvan tarafından kuruldu (637/8). Askeri bir şehirdi. Bu yeni şehir adını, üzerinde bulunduğu toprağın tabiatından aldı; el-basra «yumuşak, kefeği (kufeki) taş» demektir. Şehir kurulduktan sonra, Hindistan, Uzak Doğu ve Afrika'dan Akdeniz'e işleyen ticaret yolunun kontrolü İskenderiye'den Basra'ya geçti. Kısa zamanda gelişen şehir İslâm tarihinde önemli olaylara sahne oldu. Ali halife olunca onu tanımayanlar Basra'ya giderek, oradan topladıkları kuvvetlerle kendisine karşı savaştılar. Muaviye zamanında başlıyan karışıklıklar ve Emevîler'e karşı muhalefet de uzun süre devam etti. Basra en parlak devrini Abbâsîler zamanında yaşadı. Şehir imar bakımından olduğu kadar ticarî, ilmi ve fikrî bakımdan da çok gelişti. Arap filolojisinin beşiği Kûfe ve Basra oldu. Kelamcılardan Hasan El Basri ve mezhep kurucusu Eşari basralıydılar. Basriyün* adı verilen toplulukta Câhiz ve el-Kindî gibi büyük ilim adamları vardır.

Abbâsîler'in zayıflaması üzerine ortaya çıkan âsi valiler ve mahalli hanedanlar devrinde Basra ihmale uğradı. Irak'a hâkim olan Moğollar, Timur, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Safevîler devrinde Basra eski önemini kaybetti. Moğol hâkimiyeti devrinde eski şehrin yanı başında yeniden kuruldu, 1538'de Osmanlı hâkimiyetine girdi ve bir eyalet merkezi oldu. Seter zamanlarında Bağdat beylerbeyliğine bağlandı. Osmanlılar devrinde daha çok yerli valiler tarafından idare edilirdi. Hindistan yolunun keşfinden sonra ticarî bakımdan önem ka-

zandı. Basra limanı Avrupa gemilerinin uğrak yeri oldu. 1773'te İranlıların eline geçen şehir üç yıl sonra tekrar Osmanlılar'a katıldı. Bağdat vilayetine bağlı bir, mutasarrıflık merkezi oldu (1869). 1884'te bağımsız vilâyet olan Basra'nın, II. Meşrutiyet devrinde askeri bakımdan önemi arttı. Birinci Dünya savaşı sırasında İngilizler tarafından işgal edilerek Türk hâkimiyetinden çıktı (21 Kasım 1914) ve Mezopotamya'da Türkler'e karşı hareket üssü olarak kullanıldı. (M)

BASRA eyaleti, Osmanlı imparatorluğu zamanında büyük bir idare bölgesi. Önceleri mülkiyet esasına tabi bir hükümetti. Bağdat eyaletiyle beraber aynı şahsın eline verilir veya mutasarrıflık olarak veya mütesellim eliyle Bağdat'a bağlanırdı. Sonra *salyane* sistemiyle idare edilen bir beylerbeylik haline getirildi (1546). 1667'den sonra ise diğer eyaletler gibi idare edildi. Eyaletin bir hazine defterdarı vardı. On yük olan eyalet geliri ve vergileri vali toplardı. XVII.yy.da Basra'ya bağlı otuzdan fazla sancak vardı. XVIIII. yüzyıl başlarında merkez sancakından başka Rahmaniye, Zekiye, Kapan, Katif, Ebu Arna, Kal'a-i Medine sancakları bulunuyordu. Basra eyaletinin beylerbeyleri, sefer zamanı Bağdat beylerbeyinin kumandası altına girerdi. Bağdat'a bağlı olarak mütesellimle idare edildiği devirde, Bağdat valisine bağlı bir defterdar vardı. Divanda, yerlilerden *acal* adı verilen nüfuzlu bir kimse bulunurdu, mütesellim, *acal'a* sormadan hiçbir iş yapamazdı. Adalet teşkilâtının başında bulunan kadı İstanbul'dan tayin olunurdu. Vilâyet teşkilâtında (1862) Basra, Bağdat vilâyetinin bir sancakı olarak kaldı. Mithad Paşanın idarî islahatında (1869-1872) devlet otoritesi kuvvetlendi. Daha sonra tamamen ayrı bir vilâyet haline geldi (1884). [M]

Basra kaptanpaşalığı, Osmanlı imparatorluğu zamanında Basra'daki deniz kuvvetleri kumandanlığı. Vazifesi 50 - 60 teknelik donanmasıyla Dicle, Fırat nehirlerini korumak ve Basra körfezini savunmaktır. XVI. yüzyılda kuruldu, XIX. yüzyıl başlarına kadar devam etti. İhtiyaç olan gemiler Bircelik tersanesinde yapılırdı. Paşalar İstanbul'dan tayin edilirdi. Paşalığın ihtiyaçları Basra ve Bağdat eyaletlerinden alınan tahsisatla sağlanırdı. Sonra Kölemenler devrinde Basra mütesellimle idare edilmeye başlanınca, Bağdat valileri Basra kaptanpaşalığının getirilmesine el koydu. (M)

BASRA körfezi, Eskiçağda *Sinus Persicus*, Asya kıtasının güneybatısında büyük körfez. Yüzölç. 236.800 km². Ortalama derinlik 25 m, en derin yer 102 m. Umman denizinden Hürmüz boğazıyla ayrılır. Arabistan ile İran arasında. Şattül-arab'ın ağzından güneydoğuya doğru uzanır. Bu körfeze araplarca Bahri Fâris (Fars denizi) adı verilir. Bu ad İstahri ve İbni Havkâl tarafından Hint okyanusuna da verilmiştir. Sonradan Mukaddesî ve Mesudî, Şattül-arab'ın denize döktüğü Abadan mevkiinden Umman'a kadar (Umman körfezi dahil) olan kısma Basra körfezi adını verdiler. Körfezin İran sahilindeki başlıca limanları Abadan, Mehruban, Siniz, Cannaba, Siraj, Hormuz (Hürmüz) ve Tiz'dir (Mekran). Bunlara güttükçe önem kazanan Bu-Şahr, Bender Abbas ve Lînga'yı da eklemek lazımdır. Basra (yahut Fars) körfezi, Hint okyanusundan, Durdur dağılarıyla ayrılır. Burada Aval, Harak, Kiş ve el-Lar (Larek) adaları vardır. Arabistan sahilindeki başlıca limanları da Küveyt, el-Katif ve Bahreyn'dir. (M)

BASRIYÜN çoğl. i. (ar. Basra'dan *basriyün*, basralılar), VIII. yüzyılda yaşamış basralı diletler grubu. Kurucusu *Sibeveyh*'dir. Diğer ünlü temsilcileri: *Ahşafıl Avsar* (öl. 830), *Yamus bin Habib*'dir (709-796). Arapçanın gramer kaidelerini tespit ettiler. Metot bakımından ayrı görüşlere sahip oldukları Küffiyün (Küfeller) ile çalırlar. Basriyün mecbur kalmadıkça kıyasa yer vermez, kurallı bir dil kullanmaz, halk dilini tercih ederdi. İki grup arasındaki çekişme uzun yıllar, Basra ve Kûfe siyasi birer merkez olmaktan çıkıncaya ve tartışmayı sürdüren üstatlar ölüp taraftarları azalıncaya kadar sürdü. Sonraki devirlerin arap dilciliği Basriyün görüşüne dayandı. (M)

BASSAI, -Arkadia yaylalarında, Phigalia yakınlarında; yüksl. 1151 m. Antik kaynaklar tarafından İktinos'a izafe edilen

Apollon Epikurios tapınağının kalıntıları (M.Ö. 450-420). Tapınak mermerden yapılmıştır. Dış görünüşüyle bir dor tapınağı tesiri bırakır. İçteki salon ise 3/4 ion sütunlarıyla süsli. Sütunların üst kısmında salonun içini çeviren figürü bir friz vardır (Amazonlar ile Yunanlıların savaşları). Bu salondan asıl sellaya açılan kapı, korinthos başlığı taşıyan tam bir sütun ile bölünmüştür. Bu başlık korinthos nizamının mevcut en eski örneğidir. (→ Bibliya.) [M.]

BASSAM (Grand Bassam), Fildişi Sahilinde (güneydoğu idarî bölgesi) liman şehri. Ebric deniz kulağını sınırlayan kıyı kordonunda idare merkezi; 12.000 nüf. Orman işletmeleri ve bîçkîhaneler. Ananas, muz, kahve, kakao ve palmye tarlaları. Meyve (ananas) suyu fabrikası. Balıkçılık limanı. Fildişi Sahilî ticaretinin büyük bir kısmı 1931'e kadar Bassam iskelesinden yapıldı. — *Bassam idare bölgesi*, 39.470 nüf. (1)

BASSAM, Bk. BÜYÜK BASSAM.

BASSANI (Giorgio), italyan yazarı (Bologna 1916). Şiirleri: *Te lucis ante* [1947]; *Un'altra Liberta* (Başka Bir Özgürlük) [1952]; *L'Alba ai Vetri* (Camlada Şafak) [1963]; Hikâyeleri, *Cinque Storie Ferraresi* (Ferrara'dan Bes Hikâye) [1956]; *Gli Occhiali d'oro* (Altın Gözlükler) [1958]; *Il Giardino dei Finzi Contini* (Finzi Contini'lerin Bahçesi) [1962] «Kapının arkasından» (1964). [L]

BASSANI (Giovanni Battista), italyan bestecisi ve orgcusu (Padova 1657 veya 1658-Bergamo 1716). Bir süre Mirandola sarayında kaldıktan sonra Bologna akademisi başkanı (1683). Ferrara'da (1688) ve Bergamo'daki Santa Maria Maggiore'de kilise müzik yönetmeni oldu. Birçok tiyatro eseri besteledi, fakat ününü bir, iki, üç sesli kantatları ve *İki keman ve bas için on iki sonat* (op. 5) ile kazandı. Eserlerinin başlıca nitelikleri biçim zarifliği ve yazı açıklığıdır. Kurallarını kemânın özelliklerinden alan bir çalgı tekniği geliştirdi. Sonat biçimine, estetik yönünden birlik kazandırdı ve ona kesinlik sağladı. (L)

BASSANO Jacopo DA FONTE, **Iacopo** — denir), italyan ressamı (Bassano 1510 veya 1516-ay.y. 1592). Önceleri Pordenone ve Pâris Bordone'nin üslubunu benimsedi, sonra roma ve flaman biçimleriyle ilgilendi, daha sonra Venedik'te Tiziano ve Tintoretto'nun etkisi altında kaldı. Dinsel veya dindışı sahnelerle natüralist bir kır havasını getiren yeni bir akımın öncüsü oldu: «*Carmina Gerilis*» (1562, Treviso), «*Çobanların Tapınışı*» (1580, Bassano), «*Santa Lucia'nın Vafatı*» (1580, Bassano). Öğrencisi olan dört oğlu arasında, FRANCESCO (1540-1592) ile LEANDRO (1557-1622) en önde gelirler. Venedik'te yerleşerek, Montecassino kilisesindeki «*Bey Ekmeğinin Mucizesi*» adlı büyük tabloyu birlikte yaptılar. Ayrıca, Francesco tek başına, *Madonna, Petrus ve Paulus* ile, adlı tablodan başka Venedik'te Palazzo ducale'de birkaç tavan süslemesi yaptı. Viyana ve Berlin'de birçok eser verdi. Leandro özellikle portre sanatında başarı kazandı, Madrid ve Münih'te dinsel tabloları, Dresden'de portreleri ve Bassano'da *Mezara İndirilişi* adlı bir tablosu vardır. — Bassano'nun diğer iki oğlu, GIOVAN BATTISTA (Bassano 1553-ay.y. 1613) ve GEROLAMO (Bassano 1566-Venedik 1621) daha çok babalarıyla kardeşlerinin çalımlarını tekrar ettiler. (L)

BASSANO DEL GRAPPA, İtalya'da Venetia bölgesinde (Vicenza ili) şehir. Brenta kıyısında; 30.500 nüf. XIII.yy.dan kalma kilise. Ticaret merkezi. Dokuma sanayii (ipekli). [L]

BASSAP'LAR, Borneo'nun (İndonezya) iç kısmında ilkel halk; meyve toplayıcılığı ve piring tarımıyla geçinirler. (L)

BASSARICYON i. Zool. Olingo'nun ilmi adı. Koati'ye yakın etçil hayvan. Orta Amerika'da yaşar. (Küçükaygillerden). [L]

BASSARIS i. Zool. Etçil hayvan. Amerika'da yaşar. RIND TAILED CAT (halka kuyruklu kedii) de denir. (Küçükaygillerden.) [L]

BASS BOĞAZI, Avustralya'yı Tasmanya'dan ayıran, 200 km genişliğinde deniz kolu. (L)

BASSEIN, Bk. BASEYN.

BASSET (René), fransız şarkiyatçısı (Lunéville 1855 - Alger 1924). Cezayir Edebiyat fakültesi arapça profesörü. Çok sayıdaki

François de BASSOMPIERRE

Mélanges René Basset

Tome I. (1925)

pp. (1-41), 463-503

Études Nord-Africaine et
Orientales publiées par
l'Institut Des Hautes-
Études Marocaines,

فاس مراكش مولاي عبد الحليم
المرابطي مؤسسها ورئيسها
العلمي (الطبعة الأولى)

René BASSET

24 juillet 1855-4 janvier 1924

Né à Lunéville. — 1873-80, Élève de l'École des Langues Orientales vivantes et de l'École des Hautes-Études. — Avril 1880, chargé de cours d'arabe, et 1885 professeur de langue et littérature arabes à l'École Supérieure des Lettres d'Alger, — En 1894, Directeur de l'École Supérieure des Lettres, puis (1909) Doyen de la Faculté des Lettres d'Alger.

Correspondant de l'Institut (Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, 1898); Associé étranger de l'Académie des Lincei; — de l'Académie royale d'histoire de Madrid; — de l'Académie des Sciences de Lisbonne; Membre honoraire de la Royal Asiatic Society, etc.

Président du XIVe Congrès international des Orientalistes (Alger, 1905).

- 1 -

Missions et Voyages scientifiques.

- 1881 Sud-algérien.
- 1882 Tunisie et Tripolitaine, Maroc.
- 1883 Région oranaise et Maroc.
- 1884 Sahara algérien.
- 1885 Mzab, Ouargla, Oued Rir'.
- 1886 Ouarsenis et Sersou.
— Sud-oranais.
- 1887 Ouarsenis et Sersou.
— Sud-tunisien et Djerid.
- 1888 Sénégal, Guinée portugaise, Rio Nunez.
- 1889 Hauts plateaux algériens et Kabylie.
- 1890 Hauts plateaux constantinois.
- 1892 Région oranaise.
- 1895 Tell oranais.
- 1896 Hauts plateaux constantinois, Aurès.
- 1897 Ouarsenis.
- 1898 Ouarsenis.
- 1900 Région de Nedromah.
- 1902 Tiaret et Sersou.
- 1903 Kabylie.
- 1906 Kabylie.
- 1907 Bou Saada, El-Hamel et Sahara algérien.
- 1907 Kabylie.
- 1909 Kabylie.
— Hauts plateaux constantinois, Bellezma.
- 1914 Maroc occidental.

- 2 -

BIBLIOGRAPHIE

DES

TRAVAUX SCIENTIFIQUES DE M. RENÉ BASSET

ABRÉVIATIONS :

B. C. A. (Bulletin de correspondance africaine). — C. R. (Compte-rendu). — G. S. A. I. (Giornale della Società asiatica italiana). — J. A. (Journal asiatique). — J. R. A. S. (The Journal of the Royal Asiatic Society). — R. A. (Revue africaine). — R. C. (Revue critique). — R. E. E. S. (Revue des études ethnographiques et sociologiques). — R. E. S. (Revue d'Ethnographie et de Sociologie). — R. H. R. (Revue de l'histoire des religions). — R. O. C. (Revue de l'Orient chrétien). — R. S. O. (Rivista degli studi orientali). — Trad. pop. (Revue des traditions populaires).
On a imprimé en caractères gras le titre des volumes; en italiques, le titre des principaux mémoires.

MÉLANGES ^{ka u chi} ^{kor ma - harman - gerit li}

- Mélanges africains et orientaux. (Paris, Maisonneuve, 1915, in-8, 390 p.)
[C. R. par Gaudetroy-Demombynes (R. C., 1916, I, p. 67); Macler (R. H. R., 1917, p. 138); Nehilil (Arch. berbères, 1917, II, fasc. 1); Dehérain (Journal des Savants, 1918, p. 215); Bel (R. C., 1918, II, p. 4 et Bull. Soc. géog. Alger, 1918, fasc. 1); Cour (Bull. Soc. Oran, 1916, mars); Yver (R. Africaine, 1918, p. 146); Nau (R. O. C., 1921, p. 446).

ARTICLES D'ENCYCLOPÉDIE

- Encyclopédie de l'Islam. Articles : al-Abbâsiya; Abdallah ben Musa; Abû Yazîd; Ait; Amazigh; Badis Abû Mennâd; al Barrâdi; Berbères (religion, langue et littérature); Berghawâta; Burda; al Bûsirî; Dahlak; al Djâitâli; Djibûti; Hadjar al Nasr; al Hâdjâj Hamûda; Hanzala; Hassan ben al Nu'mân; al Hulâl al Mawshiya; Huwâra; Ibn Abi Zar; Ibn Hammâd; Ibn 'Idharî; Ibn Tumart; Ibrahim ben al Aghlab; Ibrahim ben Ahmad; Idrîs I; Idrîs II; Idrîsides, Kâhina.

- 3 -

Journal Asiatique, tome: CCLXI

fasc. 14, Année 1973, s. 109-116.

- Berberiler (s. 109-116)

- Basset, R. (s. 112)

30 HAZIRAN 2000

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

LES ÉTUDES BERBÈRES

PAR

LIONEL GALAND
PAULETTE GALAND-PERNET
ET CAMILLE LACOSTE

I. LANGUE

Il y a cinquante ans, tous les pays où le berbère est parlé connaissent un régime colonial. Dès la conquête de l'Algérie, la pratique du berbère avait semblé utile à certains Français, appelés à vivre au contact des berbérophones : simple désir d'efficacité, mais on observait aussi, chez les mêmes ou chez d'autres, un véritable appétit de savoir, stimulé par la rencontre d'un monde quasi inconnu. Vers 1920, si le temps des pionniers était révolu dans le nord de l'Algérie, d'importantes zones du Maroc s'offraient encore à l'exploration scientifique.

Aujourd'hui ces mêmes pays ont obtenu l'indépendance. Les Français s'y installent moins nombreux et pour des séjours plus brefs. Le berbère n'est pas devenu langue officielle et les gouvernements n'ont pour lui qu'indifférence ou suspicion. En revanche, il bénéficie de la faveur croissante que connaissent la linguistique, l'ethnologie et la sociologie. Les chercheurs venus de France trouvent à leurs côtés beaucoup plus d'étrangers qu'autrefois. Aussi n'est-ce pas sans gêne que je me vois tenu de limiter cette notice aux travaux français, si décisifs qu'ils aient été. Elle n'est qu'une esquisse, mais on pourra consulter la bibliographie donnée par A. Basset dans *La langue berbère* (1952) et la chronique que, depuis 1965, je publie chaque année dans *l'Annuaire de l'Afrique du Nord*.

Les considérations qui précèdent expliquent la marche des études berbères au cours du demi-siècle écoulé. La cueillette de documents

de leurs informateurs comme échantillons de langue, les productions littéraires authentiques que constituent contes et poèmes, dans des cultures de tradition orale¹.

Récits, contes et fables forment une masse importante des textes édités. On peut voir à cela deux raisons : d'une part, l'œuvre en prose, plus facile à noter à la dictée, est un représentant plus accessible du dialecte étudié; d'autre part, certains berbérissants, disciples de René Basset, le fondateur des études berbères en France, continuaient l'œuvre de folkloriste de ce dernier. Les *Contes berbères du Maroc* notamment, que publie E. Laoust en 1949, avec des notes sur la comparaison des thèmes, sont dans cette tradition. La place de la poésie dans ces documents est toutefois loin d'être négligeable, qu'il s'agisse de chants traditionnels liés à des cérémonies, ou de répertoires villageois ou professionnels. Le *Fichier de documentation berbère* du P. J. M. Dallet, déjà cité, est une mine de matériaux variés, en vers comme en prose (venant de Kabylie, Ouargla, Ghadamès; travaux de J. L. Degezelle, J. Delheure, H. Genevois, M. Jardon, J. Lanfry, Sr Louis de Vincennes). Le gros recueil posthume du P. de Foucauld (Paris, 1928, 1930) et celui de F. Nicolas (1944) illustrent la production poétique du pays touareg (Hoggar, Azawarh). Plus récemment, les nouvelles techniques d'enregistrement facilitent la collecte et la notation des textes (P. Galand-Pernet, *Recueil de poèmes chleuhs. I. Chants de trouveurs*, Paris, 1972). La littérature écrite, qui existe dans quelques groupes berbères, a malheureusement suscité moins d'intérêt. A. Roux qui, outre ses collectes orales de *Récits* (du Maroc, Rabat, 1942), avait rassemblé des manuscrits chleuhs, n'en a publié que de courts fragments. Des inventaires de collections publiques, des éditions de textes du XVIIIe siècle sont en cours, mais, en France, à ce jour, seul un manuscrit de poèmes a été publié par Louis Justinard (*Les Ait Baamran*, Paris, 1930).

Pour la mise en œuvre des documents, les études de littérature berbère sont en retard sur les études de linguistique. Le succès de l'*Essai* d'Henri Basset, qui dressait un tableau général de la littérature berbère, semble avoir momentanément découragé les chercheurs de pousser plus loin leurs investigations (carence qui se retrouve à la même période pour

l'ethnographie), comme si tout eût été épuisé. En outre, comme l'accent avait été mis sur l'archaïsme des contes et le conservatisme berbère, cela conduisait, dans le contexte des études générales de littérature menées par les savants occidentaux, à dénier aux littératures berbères tout intérêt artistique et culturel : le berbère n'est pas reconnu comme « langue de civilisation », les œuvres apparaissent comme pauvres, sans originalité; elles sont d'une « simplicité primitive » (Ch. Pellat, art. « Berbère », VI, *EI*, 1960).

Pourtant André Basset, dans l'article cité de 1955, s'était élevé contre cette mise à l'écart. Il n'a pas eu le temps de se consacrer à ces problèmes; mais l'exploration des civilisations orales, avec le développement de l'ethnologie et la recherche de nouvelles méthodes d'analyse textuelle, connaît dans tous les pays une faveur croissante : depuis une dizaine d'années, l'étude des littératures berbères reprend également son essor. L. Justinard, entre 1925 et 1950 (v. *Hespéris*), avait déjà replacé la poésie chleuh dans son contexte historique et en tirait des enseignements pour la connaissance du monde chleuh. Gabriel Germain montre l'importance des contes berbères pour la restitution d'anciens états des civilisations méditerranéennes (*Genèse de l'Odyssée*, Paris, 1955). Un nouvel éclairage sur le conte est projeté par les travaux de C. Lacoste-Dujardin : après avoir tiré de l'oubli les contes kabyles anciennement recueillis par Mouliéras en les traduisant, elle étudie les structures du conte dans leur rapport avec les structures sociales (*Le conte kabyle. Étude ethnologique*, Paris, 1970). Pour la poésie, à partir de textes qu'il faut établir de façon critique, comme on le fait pour des textes écrits, j'ai essayé, considérant chaque poème comme un tout structuré, de faire des analyses de contenu, de langue et de technique littéraires (articles et conférences de littérature à l'École pratique des Hautes études, IVe section et à l'Institut des Langues orientales); ces recherches prennent leur place dans les travaux menés par l'équipe du C.N.R.S. dirigée par Germaine Tillion (« Littérature orale, dialectologie et ethnographie du monde arabo-berbère ») qui se consacre à l'analyse et à la collecte des textes (v. *Bulletin de liaison*, 3 (1968) et 4 (1970)).

¹ Pour la bibliographie, v. ci-dessus, p. 109.

مجلة مجمع علمي

(دمشق) في نيسان سنة ١٩٢٤م الموافق شعبان ورمضان سنة ١٣٤٢هـ

المشنيان

اتباعاً لإشارة صديقي الكريم الاستاذ سليم بك عمهوري أذكر ما فاتته من هذا النوع ملتقطاً له من عدة أسفار وعازياً كل قول إلى قائله إلا ما أنقله من دواوين اللغة المشهورة كاللسان والقاموس وشرحه . وفي خزائني كتاب خاص بهذا الموضوع للمعبي صاحب خلاصة الأثر اسمه (جنى الجنيتين في نوعي المثنيين) لم أتعرض لما فيه وربما أخلص منه في فرصة أخرى ما لم يسبق ذكره في هاتين النبتين .

(فمن النوع الأول)

(الإيدان) الأمة والفرس الأثني لأنها تأتيان كل سنة بولد .
(الأبيضان) (١) الماء واللبن عن حاشية شرح الكعبية للبغدادي . وفي العباب (٢) أنها أيضاً الشحم والشباب وفي شرح منظومة ابن العماد في آداب الأكل أنها اللبن والتمر وفيه تغليب اللبن لأن التمر ليس بأبيض كما قالوا الأسودان للتمر والماء فغابوا التمر على الماء . (الأثرمان) الليل والنهار وفي ألف بآء الدهر والموت .

(١) سبق ذكرهما في المقالة الأولى وأعدناهما لما فيهما من الخلاف .
(٢) العباب شرح أبيات الآداب لحسن بن علي بن صالح العدوي وهو شرح لشواهد كتاب الآداب لابن شمس الخلافة وكل ما نذكره عنه منقول من نسخة المخطوطة المحفوظة في الخزانة البلدية بالاسكندرية في مجلدين كبيرين .

توفي هذا العالم الجليل يوم الجمعة ٤ يناير (كانون الثاني) سنة ١٩٢٤م وشيع جنازته في الغد الجم الغفير فخص منهم بالذكر رئيس المدارس بالقطر الجزائري و اساتذة الكليات الأربع ومتوظفو الادارات . وأقيمت قبل دفنه أربع خطب الأولى لرئيس جمعية تلامذة الكليات الأربع والثانية لكتاب هذه الترجمة والثالثة لخليفة القيد والرابعة لرئيس المدارس أعرب فيها كل واحد عما كان عليه المترجم له من المحاسن العلمية والمعارف والعلوم العبقرية

أما مؤلفاته التي لا تكاد تحصى فتقسم إلى ثلاثة أقسام عربية وبربرية وحبشية - مقالة مسهبة في الشعر العربي قبل الاسلام أبان فيها كنه الشعر وأوصافه ونتيجة دراسته والحث على ممارسته طبع بباريس ١٨٨١

ترجمة قصة الوزراء العشرة مع الكلام عليهم بما يقتضيه المقام طبع بباريس سنة ١٨٨٣
جمع الاقوال المحجوبة المنسوبة لسيد احمد بن يوسف دفين مليانة من علماء القرن العاشر وصلحائه نقلها إلى الفرنسية وشرحها شرحاً وافياً بعد ان صدرها بترجمة صاحبها طبع بباريس ١٨٩١

ترجمة البردة البوصيرية مشفوعة بشرح آياتها واثق ادها مصدره بترجمة صاحبها طبع بباريس ١٨٩٤

تاريخ فتوح الحبشة لشهاب الدين احمد بن عبد القادر المشهور بعرب فقيه من علماء القرن العاشر نشر هذا التأليف الشريف ثم ترجمه وحلاه بجواش سنية طبع بباريس من سنة ١٨٩٧ إلى سنة ١٩٠٩

مقالة كبيرة في مدينة ندرومة و قبيلة التراس (في عمالة وهران) فاستوفاهما تاريخاً ووصفاً وتعرفاً بسكانها وأثارها طبع بباريس ١٩٠٢

ترجمة الخزرجية في العروض وشرحها مع نسبة شواهد طبع بالجزائر ١٩٠٢
قصيدة بانث سعاد بشرحي ثعلب والجزولي نشرها وترجمها مع تاريخ حياة صاحبها وعلق عليها شرحاً مبهمة وفوائد طبع بالجزائر ١٩١٠

الختلطات الافريقية والشرقية وهي مقالات في مسائل مختلفة الموضوع من تاريخ وأدب وانتقاد طبع بباريس ١٩١٥

المرحوم العلامة رينه باسه

فجع مجمعنا العلمي والآداب العربية بوفاة العلامة الشيخ رينه باسه René Bassel المستشرق الفرنسي في الجزائر في اوائل هذه السنة فكان نعيه مؤثماً وواقفت جلسة الجمع العامة بضع دقائق حداداً عليه لانه كان من اعضائه فنعزي اسرته الكريمة وتلامذته ومريديه رحمه الله عداد حسناته . وهذه ترجمته بقلم صاحب التوقيع حفظه الله :

ولد هذا الاديب العلامة والنحرير الفهامة بمدينة لونيفل Lunéville من مقاطعة مورت وموزيل من شرقي فرنسا في سنة ١٨٥٥ وتلقى بها العلوم الابتدائية والثانوية وأجيز بمدينة نانسى Nancy إجازة العلوم الادبية في سنة ١٨٧٨ وانتقل في هذه السنة إلى باريس وتخرج في اللغات الشرقية لاسيما العربية والتركية والفارسية والروسية على اساتيد مدرسة اللغات الشرقية وكلية فرنسا فخص بالذكر منهم جويار ودفرمري وباريسي دي مينار وجارسين دي تامي ومول وفي سنة ١٨٨٠ أسند اليه درس اللغة العربية في مدرسة الآداب العالية بالجزائر وأقرأ فيها أيضاً الحبشية والتركية والبربرية وجل خلال تلك المدة في إيالة تونس منقباً عن الآثار الاسلامية والكتب المخطوطة العربية

وفي سنة ١٨٨٥ عين مدرساً للغة والآداب العربية مع المتداومة على اقراء البربرية ولما حولت مدرسة الآداب العالية إلى كلية في سنة ١٩٠٩ انتخب لمشيئتها بعد ان كانت قد فوضت اليه في سنة ١٨٩٦ إدارة مدرسة الآداب العالية . وفي سنة ١٨٨٨ جال في افريقية الغربية وفي سنة ١٩٠٥ عين رئيساً لمؤتمر المستشرقين المنعقد في الجزائر وفي سنة ١٩١٠ ذهب إلى بلاد السينغال وفي سنة ١٨٩٨ انتخب عضواً مراسلاً لمجمع فرنسا واختير في سنة ١٩٢٠ عضواً اجنياً لمجمع علماء لنجى Lincei في إيطاليا وكان انتخب عضو شرف في الجماع العلمية في اشبونة ومجريل ودمشق .

RENÉ BASSET

DOYEN DE LA FACULTÉ DES LETTRES D'ALGER
CORRESPONDANT DE L'INSTITUT

MÉLANGES

Africains et Orientaux

COLLECTION OF
PROF. DR. AHMED ATEŞ - ISTANBUL

1945

PARIS
LIBRAIRIE DES CINQ PARTIES DU MONDE
JEAN MAISONNEUVE & FILS ÉDITEURS
3, RUE DU SABOT, 3

—
1915

Reproduction et traduction interdites pour tous pays.

NOUVELLE ADRESSE
108, 11e St-Germain, PARIS (VIIe)

THE BASSET COLLECTION

The Collection of Arabic MSS of René Basset was acquired from E. J. Brill's in Leiden in August 1973, and a few additions entered the library in the course of 1974 and 1975. The collection is registered as Or. 14.001-14.055, 14.056-14.067, 14.086-14.088, 14.168 and 14.303. René Basset (1855-1924) lived and worked the greater part of his life, from 1880 till his death, in Algiers, where he held several posts at the École Supérieure des Lettres and the Faculté des Lettres. In that period he collected his MSS, and one may surmise that most of the MSS which bear no indication of date and place originate from Algeria and are contemporaneous with Basset. In two of the MSS it is expressly stated that they were commissioned by Basset: Or. 14.016 and 14.019. What strikes the student of Basset's collection as peculiar is that it does not contain any Berber MSS, as one would have expected of Basset, who was one of the great specialists of Berber literature of his time. Had Basset been an enthusiastic collector of MSS, his collection would have been much more numerous than the mere 72 MSS described here. He probably only formed a collection of materials for his personal study of Arabic literature and history of North Africa, e.g. the copy of the *Rawḍ al-Qirṭās* (Or. 14.006) to which are added here Basset's notes (Or. 14.006A); in the descriptions of the MSS reference is made to Basset's publications for which he used his own MS materials.

The first description of the Basset MS collection is in Brill's catalogue 'Diversions, presented to the participants in the 29th International Congress of Orientalists, Paris, July 1973,' pp. 1-5, with 5 illustrations. Most MSS were described more extensively by P. S. van Koningsveld in *BiOr* 30 (1973), 370-385 (Or. 14.001-14.055), and in *BiOr* 31 (1974), (Or. 14.056-14.067, 14.086-14.088).

Or. 14.001

Futūḥ Ifrīqiya فتوح افريقية

Title in colophon on *f.* 85b (cf. illustration).
 Account of the Muslim conquest of North Africa,

commonly ascribed to M. b. 'Umar AL-WĀQIDĪ (d. 207/823, cf. *GAL* G I, 136; S I, 208; *GAS* I, 294-7). Cf. also the Leiden MSS Or. 1196 and Or. 1342 (Voorhoeve, *Handlist*, p. 87). Cf. John E. Long, *Futūḥ Ifrīqiya. Analysis, Arabic Text and Translation*. (diss. Brandeis University). The text presented in the ed. Tunis 1966 (2 vols, al-Tiġġānī al-Muḥammadī, Maktabat al-Manār) is much more extensive than the MS versions. R. Basset, 'Le livre des conquêtes de l'Afrique et du Maghreb' in *Mélanges Charles de Harlez*, Leiden 1896, pp. 26-34, where Basset describes also this MS, which he acquired in Mazouna. Basset also enumerates other MSS of the *Futūḥ Ifrīqiya*. Al-Wāqidī is however not mentioned in this MS. The author is given instead as (*f.* 2b, see illustration) 'Alā' al-Dīn MUĠALTĀY b. Qilič al-Bakġarī al-Ifrīqī (d. 762/1361, cf. Ibn Ḥaġar, *DK* IV, 352-4; *GAL* G II, 48). The famous traditionist Muġaltāy may well have had a hand in the redaction of this version of the *Futūḥ Ifrīqiya*. The addition of the *nisba* al-Ifrīqī to his name is probably in order to establish a link between him and this book. The vocalization of his name in the MS is somewhat different from the usual way (see illustration).

MS on paper; 88 *ff.*, foliated 1-85 by R. Basset; 315 × 220 mm. (220 × 130); 27 lines to the page; vocalized Maġribī handwriting: black with rubrics; composition of the quires: I, 8 V (81), IV-1 (88). *F.* 1: flyleaf. *F.* 82 is loose. In the middle of each quire, on the recto page: ٦ (= *f.* 6?) in red (as a mark for the binder?); catchwords on every verso page; full leather binding with flap, in North African style; not dated; occasionally marginal notes by the copyist are found, which are probably due to collation work. These are introduced by the signs ء (= ?), خ or صح, and sometimes have no such *sigla* at all.

f. 1a. Some scribbling of pious sentences, in a later hand.

f. 1b. Blank.

f. 2a. Some scribbling in a later hand, on a domestic affair. A date is mentioned: wednesday 12 Šawwāl 1279/1863.

f. 2b. Beginning of the book, with a report on the foundation of Qayrawān.

(بسملة) ... قال الشيخ الامام العالم الحجة علاء الدين

باسه Basset - Rene

رنه باسه خاورشناس معروف ناشرادیات اسلامی است که یکی از قصاید ابن سید الناس اندلسی (۲) (مدح رسول خدا) را درلوزان ۱۸۸۶ بچاپ رسانیده و نویسنده کتاب Revue de l' Hist. des Religions است که درتاریخ مذاهب نگاشته و در ۱۹۰۲ چاپ نموده. این استاد یکی از نه نقراءعضای دائرةالمعارف لیدن است که کتاب مجموعه حکم رابعنوان :

Le Tableau de Cébès, ver. Arabe d'Ibn Miskweih etc.
درالجزایردر سال ۱۸۹۸ بچاپ رسانیده و دربارہ ابن ابی دینارقیروانی (ابوعبداله محمدبن ابی قاسم) مورخ عربی صاحب کتاب المونس فی اخبار آفریقیه و تونس تحقیقاتی دارد که در دائرةالمعارف لیدن درج شده است و نیز در بارہ ابن ابی زرع ابوالحسن قاسی مورخ مغربی صاحب زهرة البستان فی اخبار الزمان و انیس المطرب فی اخبار ملوک المغرب تتبع و تحقیق نموده و در دائرةالمعارف مذکور تحقیقات و ترجمه خود را درج نموده. کتاب مجموعه حکم مجموعه ایست که ابن مسکویه معروف از حکمای ایران و عرب و یونان نقل نموده و در قسم اول آن بر کتاب فارسی (جاودان خرد) اعتماد نموده و از آن اخذ کرده، کتاب مذکور را

۲- ابن سید الناس - محمد بن محمد بن محمد بن احمد اندلسی متولد در ۶۶۱ متوفی در ۷۳۴ صاحب کتاب میونالتر و غیره بوده.

[۶۰] فرهنگ خاورشناسان

محمد بن محمد ارجانی برای سلطان جهانگیر مغول بفارسی ترجمه نموده و در بارہ ابن ابی دینارقیروانی (۱) تحقیقات کرده و ترجمه ای در احوال او نوشته که در دائرةالمعارف اسلامی مسطور است.

۱- ابوعبداله محمد بن ابی القاسم الرعینی القیروانی مورخ اسلامی است که کتاب المونس فی اخبار آفریقیه و تونس را در ۱۱۱۰ هجری نوشته و کتاب او در تونس بسال ۱۲۸۶ طبع شده و بلیسر Pellissier و رموسا Rémusat آن کتاب را در پاریس بسال ۱۸۴۵ م به فرانسه نقل نموده اند.

ابوالقاسم سحاب، فرهنگ خاورشناسان،
(شرح حال و خدمات دانشمندان ایران شناس و مستشرقین)
ص ۵۹-۶۰، تهران د.ت.

للمستشرقين سنة 1905 .

تعدد مجالات اهتمامه العلمي لتشمل حقولا معرفية متكاملة وذلك ما أتاح له إنجاز أبحاث ودراسات وتحريات وترجمات جادة في الإسلام واللغة العربية وآدابها واللغات الإفريقية واللغة الأمازيغية وتاريخ الديانات والإثنوغرافيا وثقافات الشعوب الإفريقية والمغاربية وحضاراتها ، وقد ساعده على ذلك تعدد مأمورياته العلمية التي لم ينقطع انتظامها طوال حياته الفكرية ، حيث كانت أولاها سنة 1881 بجنوب الجزائر وأخرها سنة 1914 بالمغرب . وقد شملت تحريات العلميه بلدان المغرب لتمتد إلى إفريقيا جنوبي الصحراء وخاصة بلادي السينغال وغانا .

ففي مجال الثقافة الأمازيغية أنجز ترجمات ودراسات نصوص من التراث الشفوي العريق ، كقصيدة "الصبي" الشهيرة كما قام بجمع وتحقيق عدد كبير من الحكايات الشعبية في عدة لهجات (1897 و 1887) وضع مختصراً لنحو لهجة القبائل (1887) وله عدة دراسات معجمية ميدانية من لهجة كل من الريف وجربة وغات وتوات وگورارة ومزاب .

ففي الحقل العربي الإسلامي ، له أعمال تتمثل في ترجمة وتحقيق والتعليق على نصوص ماثورة في الدين والآداب والتاريخ ، ككتاب البردة للإمام البصري (1894) والخزرجية في العروض (1883 و 1924) .

ومن أبرز أعماله في الميدان الأفريقي دراسات حول تاريخ إثيوبيا (1881) وترجمة كتاب فتوح الحبشة لشهاب الدين أحمد عبد القادر (1877 - 1909) ودراسات أخرى جمعها في مؤلفه مأمورية بالسينغال (1880) ، فضلا عما أنجزه من ترجمات وتعليق لحكايات شعبية إفريقية (1903) .

وله ترجمات ودراسات نصوص من التراث الشفوي الأمازيغي كقصيدة "الصبي" وتحقيق حكايات شعبية من عدة لهجات ، ووضع مختصر لنحو لهجة القبائل . إضافة إلى كثير من المقالات في كل المجالات التي انشغل بها ، نشرت في أمهات المجلات العلمية ، وكذلك العديد من المواد في كبريات الموسوعات الأوروبية ، والتي يعرف فيها بأعلام إسلامية وأمازيغية وإفريقية .

وصدر سنة 1923 مؤلف مشترك تكريماً له ، يتضمن دراسات بأقلام معاصريه من الباحثين وببليوغرافيا لمجمل أعماله وأنشطته العلمية .

R. Basset, *La poésie arabe anté-islamique*, Paris, Leroux, 1850; *Etudes sur l'histoire d'Ethiopie*, J. A., 1881 - 1882; *Contes arabes*, Paris, Leroux, 1883; *Contes populaires berbères*, Paris, Leroux, 1887; *Manuel de langue Kabyle : dialecte Zouaoua*, Paris, Maisonneuve, 1887; *Le dialecte de Syouah*, Paris, Leroux, 1890; *La Bordah du cheikh - el - Bousiri*, (traduction et commentaire), Paris, Leroux, 1894; *Nouveaux contes berbères*, Paris, Leroux, 1897; *Fotouh el Habachah* (de Chihab Eddin Ahmed Abd El Qader), traduction et notes, Paris, Leroux, 2 vol, 1897 - 1990; *La Khazradjyah, traité de métrique par Ali El - Khazradji*, traduction et commentaire, Alger, Fontana, 182 p., 1902; *Contes populaires d'Afrique*, coll. les littératures populaires de toutes les nations, t. XL.VII, Paris, Guilmoto, 455 p., 1903; *Mille et un contes : Récits et légendes arabes* 3 vol., 1924; *Recherches historiques sur les Maures, Missions au Sénégal*, p. 437 - 665; *Mélanges René Basset*, Paris, Leroux, t. 1, 1923.

2 - اللغة الأمازيغية 1952 ، دراسة تركيبية مركزة حول تاريخ هذه اللغة وخصائصها اللسانية الصوتية والمورفولوجية والتركيبية والمعجمية . وتتضمن الدراسة أيضا معالجة لمختلف القضايا والتساؤلات المحيطة بالأنظمة اللهجاتية الأمازيغية وتوزعها الجغرافي وبعض المعطيات البشرية والاثنية والأنثروبولوجية للناطقين بها . وقد ذُبل البحث ببليوغرافيا شاملة تغطي أهم الأعمال المنجزة حول الأمازيغية من النصف الثاني للقرن التاسع عشر إلى غاية 1949 .

3 - دراسات في الجغرافيا اللسانية للقبائل (1929) ، وهي أطروحة التكميلية ، وتعد من اللبنيات الأولى لأطلس لهجاتي محلي لمنطقة القبائل بالجزائر ، حيث عززت الدراسة بإحدى وعشرين خريطة لهجية . وقد ترك عدداً من الدراسات الدقيقة الماثلة والمدعمة بخرائط حول عدد من المناطق الأخرى وخاصة المنطوق فيها لهجة التوارك ، كالسودان والنيجر . إلا أن مثل هذه التحريات بقيت دون متابعة من قبل الدارسين بعده .

4 - بعد وفاته أصدرت جمعية اللسانيات بباريس بتعاون مع المركز الوطني للبحث العلمي كتابا بعنوان *Articles de dialectologie berbère* تكريماً له ، جمعت فيه مقالاته النادرة التي نشرت بمجلات مختلفة وأعمال لم تنشر من قبل ، وترجمة لحياته بقلم ليونيل غالان وببليوغرافيا شاملة لكل إنتاجاته .

A. Basset, *La langue berbère. Morphologie, le Verbe. Etude de thèmes*. Paris 1929, 268 p; *Etudes de géographie linguistique en Kabylie*, Paris 1929, 100 p + 21 cartes; *Atlas Linguistique des parlers berbères. Algérie Territoire du nord*, fasc. 1, *Equidés* Alger, 91 p + 25 cartes, 1936. (en collaboration avec A. Picard) (1948), *Eléments de grammaire berbère (Kabylie Irjen)*, Alger, 328 p., 1948; A. Basset, *La langue berbère*, Hand book of African languages, Oxford, 72 p + 1 carte, 1952; *Articles de dialectologie berbère*, Paris, Klincksieck, 179 p., 1959.

باسي ، روني ، Basset René (1855 - 1924) من الباحثين المستشرقين الأوروبيين الذين كرسوا حياتهم وأنشطتهم الفكرية لدراسة مظاهر الحضارة والثقافة العربية والإسلامية بالشرق وبلاد المغرب ، في المرحلة الكولونيلية التي تحف بأعمالهم سلبيات المرمى الإيديولوجي الاستعماري مع ما بها من إيجابيات تكمن أساساً في الرصيد المعلوماتي الذي أورثنا إياه لما كان لأصحابها آنذاك من إمكانيات التنقل والتحرر في أصقاع المناطق التي شملتها أبحاثهم ومأمورياتهم المدعمة من قبل الإدارة الاستعمارية .

وروني باسي هو أب كل من أندري باسي وهنري باسي اللذين واصلوا رسالته العلمية في مجال البحث المركز بالخصوص على بلاد الأمازيغ في بلدان المغرب .

ولد في ليونيل فيل سنة 1858 ، وتخرج من مدرسة اللغات الشرقية الحية سنة 1880 وبعدها من مدرسة الدراسات العليا بباريس . وفي سنة 1885 عمل أستاذاً للغة العربية وآدابها بالمدرسة العليا للآداب بالجزائر التي عين مديراً لها سنة 1894 ، قبل توليه عمادة كلية الآداب بالجزائر سنة 1909 . وكان رئيساً للمؤتمر الدولي الرابع عشر

Baskerville, Beatrice Catherine, b. 1878, d. 1955 see Guichard, Beatrice Catherine née Baskerville

Basmadjian, Krikor Jagob, born 19th cent., his writings include *Essai sur l'histoire de la littérature ottomane* (1910), *Histoire moderne des Arméniens, 1375-1916* (1917), and *Numismatique générale de l'Arménie* (1936). LC

Başman, Avni, born in 1887 at Constantinople, he graduated in 1908 from the Faculty of Law and subsequently joined the Department of Education, where he became inspector-general of the Turkish students abroad. From 1950 to 1954 he was secretary-general of the Democratic Party. He died in 1965. Meydan

Basri, Meer (Mir) S., born 19 September 1911 (or, according to Kurkîs Awwad, in 1912), at Baghdad, he was an economist and civil servant whose writings include *A'lam al-Yahud fi al-'Iraq al-hadith* (1983). LC; WhoWor, 1974/75

Bass, George Fletcher, born 9 December 1932 at Columbia, N.C., he graduated from Johns Hopkins University, Baltimore, Md., and the University of Pennsylvania. He was taught classical archaeology at University of Pennsylvania, and, since 1980, anthropology at Texas A & M University, a post which he still held in 1995. His writings include *Archaeology under water* (1966), *A history of seafaring based on underwater archaeology* (1972), and he edited *Ships and shipwrecks of the Americas* (1988). DiAs, 1974-1982 H; Master (3); NatFacDr, 1995; WhoAm, 1988/89-2003

Bassermann, Alfred, born 9 February 1856 at Mannheim, Germany, he studied law at the universities of Heidelberg, Berlin, and Kiel and became a civil servant. In 1886 he resigned and began to travel extensively in Italy, where he began his Dante research. From 1892 to 1921 he translated the *Divina commedia* into German. In 1897 he published *Dantes Spuren in Italien*. He died in Königsfeld, 3 May 1935. DIBE; NDB

Basset, André, born 4 August 1895 at Lunéville (Meurthe-et-Moselle), he received a doctorate in 1929 from the Université de Paris for his thesis, *Le verbe berbère*. He was foremost a linguist and a Berber scholar. He taught at colleges in Morocco, and at the Institut des hautes études marocaines, before he was invited in 1930 to the chair of Berber at the Faculté des Lettres d'Alger. In 1940 he succeeded Edmond Destaing at the École des Langues Orientales, Paris, a position which he held until his death on 24 January 1956. His writings include *Atlas linguistiques des parlers berbères* (1936-1939), *Cours berbère* (1937), and *Textes berbères de l'Aurès* (1961). *Hommes et destins*, II, pp. 41-42

Basset, Henri, born 7 November 1892 at Lunéville (Meurthe-et-Moselle), he grew up in Algiers. During the first World War he was seriously wounded and sent to Morocco in 1916 to teach at the École supérieure de la langue arabe. In 1920 he became the school's deputy director. He received two doctorates from the Faculté des lettres d'Alger in 1920, *Essai sur la littérature des Berbères* and *Le culte des grottes au Maroc*. He died from his war-time injuries, 12 April 1926, in Rabat. DBF; *Hommes et destins*, vol. 2, p. 43

Basset, René, Marie Joseph, born 24 July 1855 at Lunéville (Meurthe-et-Moselle), he studied at l'École des Langues Orientales and l'École Pratique des Hautes Études, Paris. Since 1880 he was a lecturer in Arabic, and later director, at the École Supérieure des Lettres d'Alger. He was an authority on Berber languages and knew North Africa and its inhabitants from extensive travels. His writings include *Contes populaires berbères* (1887), and *Études sur les dialectes berbères* (1894). He died on 4 January 1924. A commemoration volume was published in 1928: *Mémorial Henri Basset*. DBF; Fück; *Hommes et destins*, vol. 2, pp. 43-44; *Index Islamicus* (3)

Bassett, James, born 31 January 1834 at Mundos, Ontario, he graduated from Wabash College and Lane Theological Seminary. In 1871 he went as missionary of the Presbyterian Board to Urmia and one year later to Tehran. Since 1878 he had his own printing press; after 1882 he was in charge of the Eastern Persia Mission. He also collaborated with the translation of the Bible into Persian. His writings include *The land of the imams; a narrative of travels and residence* (1886), and *A narrative of the founding and fortunes of the Eastern Persia Mission* (1890). He translated *Jaghatâi Tartar, or Takah Turkoman St. Matthew* (London, 1880). He died in Los Angeles, 10 March 1906. BLC; DAB; Shavit

von Bassewitz, Hans Joachim Th., born 11 November 1898 at Schwerin, Germany, he studied law, history and Oriental languages at the universities of Rostock and Berlin. He received diplomas in Turkish and Persian. In the early 1920s he was in the German foreign service and posted to Kabul, Rome, Moscow, and Constantinople. *Wer ist's*, 1935

Bassim, Tamara Omar, fl. 1963, he wrote *La femme dans l'œuvre de Baudelaire* (1974). LC

فرهنگ خاورشناسان: زندگینامه و کتابشناسی ایران‌شناسان و اسلام‌شناسان /
تألیف گروه مؤلفان و مترجمان. - [ویرایش ۲]. - تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و
مطالعات فرهنگی، ۱۳۷۶ -

باسه، ژنه‌ماری ژوزف

۱۱۹

فرهنگ خاورشناسان (جلد دوم)

مقایسه کند. ۱۹۰۵ ریاست کنگره شرق‌شناسان
در الجزایر را برعهده داشت. ۱۹۱۰ به سنگال
رفت. ۱۹۲۵ مجموعه‌ای در سپاس از خدماتش
در دو بخش انتشار یافت. ۴ ژنویه در الجزایر در
گذشت.

آثار

Prières des musulmans chinois. Tr. sur
l'original en arabe et en persan *da'auât et
moslemin*. Imprimé à canton en 1876.
Paris: E. Leroux, 1878.

دعاهای مسلمانان چین (ترجمه از دعوات مسلمین)
La poésie arabe anté - islamique. Leçon
d'ouverture faite à l'Ecole supérieure des
Lettres d'Alger, le 12 Mai 1880. (No xxx
of the Bibliothèque orientale
Elzevirienne.) Paris: 1880.

شعر عرب پیش از اسلام

Etudes sur l'histoire d'Ethiopie... Extrait du
JA, text, translation and notes. Paris: 1882.

تحقیقاتی درباره تاریخ حبشه (ترجمه و یادداشت‌ها)
Histoire des dix vizirs, (Bakhtiar - naméh).
Traduite et annotée par René Basset.
Paris: E. Leroux, 1883.

بختیارنامه، یا قصه ده وزیر (ترجمه و تحشیه)
Notes de lexicographie berbère. From the
JA 8è série Tome I, 281-342; Tome IV,
518-556; Tome V, 148-219; Tome VI,

باسه، ژنه‌ماری ژوزف [rone māri žozef bāse]

✓ Basset, René Marie Joseph

(۱۸۵۵-۱۹۲۴)، ادبیات عرب، زبان و ادبیات
بربرها.

۲۴ ژوئیه در لونه‌ویل^۱ (فرانسه) به دنیا آمد.
تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در زادگاهش به
پایان رساند. پس از دریافت لیسانس ادبیات از
دانشگاه نانسی، به پاریس رفت و در مدرسه
زبان‌های شرقی و انستیتوی فرانسه، زبان‌های
عربی، ترکی و فارسی را نزد اساتیدی چون
گویار^۲، دفرمری^۳، مول^۴، سیلوستر دُساسی^۵ و
باربیه دو منار^۶ فراگرفت. وی یکی از کارشناسان
زبان بربر و ادبیات عرب و حبشی بود. با
تحقیقات و همت او بود که مطالعات بربری
جهش فوق‌العاده‌ای یافت. متون فراوانی را از
عربی ترجمه کرد و به گردآوری داستان‌های هزار
و یکشب و افسانه‌های عربی پرداخت.

۱۸۸۲ استاد زبان‌های عربی، ترکی و بربری در
مدرسه عالی الجزایر (دانشکده ادبیات) و از
۱۸۹۴ سرپرست همان مدرسه بود. او عضو
هیأت تحریریۀ دائره‌المعارف اسلام و از پیشگامان
نشر مجله پیک افریقا بود. در نشریات علمی آن
زمان مقاله می‌نوشت. عضو انجمن‌های متعدد
علمی پاریس، لیسبون، مادرید، ژم و دمشق بود.
۱۸۸۸ به تونس رفت و تحقیقاتی در زمینه آثار
باستانی اسلامی و نسخه‌های خطی عربی و
معتقدات و اخلاق و آداب و رسوم آن‌جا به عمل
آورد. این تحقیق او را برآن داشت که داستان‌های
مردمی اعراب را با افسانه‌های ملی دیگر کشورها

1. Lunéville
2. Guyard
3. Defrémery
4. Mohl
5. Silvestre de Sacy
6. Barbier de Meynard

HESPÉRIS

ARCHIVES BERBÈRES et BULLETIN DE L'INSTITUT
DES HAUTES-ÉTUDES MAROCAINES
Tome IV

Émile Larose, ed. Paris, 1924

RENÉ BASSET

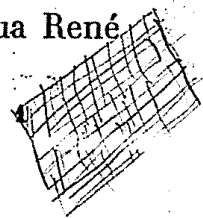
1855-1924

Lavi-Provencal

Hespéris, au seuil de sa quatrième année, et l'Institut des Hautes-Études Marocaines déplorent la disparition d'un maître dont l'admirable activité s'alliait aux plus belles qualités du cœur : Monsieur René Basset, Correspondant de l'Institut de France, Doyen de la Faculté des Lettres de l'Université d'Alger, est mort dans cette ville le 4 janvier 1924.

Sa perte est vivement ressentie par tous les orientalistes de France et de l'étranger; elle ne l'est pas moins par le jeune Maroc scientifique, où il n'est point d'islamisant ou de berbérisant qui, aujourd'hui, ne se réclame avec fierté de son enseignement, n'ait tiré profit de ses conseils, gagné à ses encouragements. Tous ceux qui furent ses élèves savent avec quelle attentive sympathie il suivait leurs travaux et combien va leur manquer le directeur d'études vigilant qu'il se plaisait à être depuis les débuts de sa carrière. Il plaçait au service de tous son incomparable érudition : qu'on le visitât à Alger, parmi ses livres, en plein travail, où qu'on vînt le saluer à Rabat, quand il y présidait, chaque année, les commissions d'examens de l'Institut des Hautes-Études Marocaines, on était assuré de trouver auprès de lui l'accueil le plus bienveillant, et aussi de rapporter d'une conversation fructueuse des suggestions d'enquêtes ou des indications étonnamment précises. Au même titre, ses lettres constituaient la plus riche mine de documentation; comme tous ses ouvrages, elles portent la marque d'une inlassable curiosité scientifique, et, à la fois, d'une bonne grâce et d'un intérêt sympathique qui le rendaient particulièrement cher à ses disciples.

D'autres diront mieux le rôle de tout premier plan que joua René

René BASSET

La mort de René Basset, doyen de la Faculté des Lettres d'Alger — le 3 janvier 1924 — a été douloureusement ressentie de l'Université toute entière, et plus particulièrement des arabisants et des berbérissants de l'Afrique du Nord. Tous ceux-ci, en effet, doivent au maître disparu, quelque chose de leur savoir, bien souvent de leur situation. Lesquels d'entre eux, depuis trente ou quarante ans, auraient pu étudier l'Islam et les Sociétés indigènes nord-africaines, sans puiser à ses enseignements, à ses nombreux travaux, à ses conseils ?

René Basset était en rapport avec tous ceux qui étudiaient les Sociétés musulmanes de ce pays, les langues africaines ; tous lui demandaient des renseignements, souvent des directions. Et c'était toujours avec empressement qu'il mettait à la disposition de quiconque l'interrogeait, l'indépuisable trésor de son savoir encyclopédique, de sa vaste érudition islamique, de sa riche bibliothèque.

Les anciens élèves de l'Ecole des Lettres, puis ceux de la Faculté, lui étaient chers entre tous. Dès qu'ils quittaient la Faculté, après leurs examens, René Basset suivait, avec une constante et paternelle sollicitude, les travaux qu'ils entreprenaient sous sa direction ; il stimulait leur zèle avec autant de soin qu'il secondait leurs efforts et guidait leurs premières recherches.

Arrivé à Alger, comme chargé du cours de littérature arabe à l'Ecole supérieure des Lettres, le 1er avril 1880 — il y a 44 ans — René Basset s'attachait définitivement à l'Afrique du Nord, qu'il allait parcourir et étudier,

à l'Ecole des Lettres dont il devenait le directeur à la mort de Masqueray en 1894.

Lorsque l'Ecole supérieure devint, en 1911, la Faculté des Lettres d'Alger, René Basset fut choisi comme Doyen par ses collègues qui lui renouvelèrent cette haute charge à trois reprises successives.

Débutant à Alger dans l'Enseignement dès sa sortie de l'Ecole des Langues orientales vivantes de Paris, où il avait pris le diplôme d'arabe, de turc et de persan, René Basset s'était mis aussitôt à l'étude des langues africaines et notamment du berbère.

Avec sa surprenante mémoire et la facilité qu'il avait pour l'étude des langues, il devint rapidement un maître dans les parlers berbères, à propos de quoi il publia des *Notes de lexicographie berbère* (1883 à 1887), des *Manuels*, des *Etudes linguistiques*, des *Textes*, des *Contes* et des *Légendes*, etc. ; il s'agit au total de plus de vingt-cinq publications originales qui ont ouvert et tracé la voie vers ce domaine berbère si proprement français aujourd'hui, sous son triple aspect scientifique, politique et administratif.

A côté de ses publications sur les dialectes berbères et les Berbères, René Basset donnait l'enseignement dans la chaire de *berbère* à la Faculté. C'est grâce surtout à ces cours, à ce contact quasi-quotidien avec ses auditeurs, qu'il a pu, d'une façon plus directe, avoir une influence décisive sur ses élèves berbérissants, dont beaucoup se sont adonnés au berbère et dont quelques-uns sont devenus, à leur tour, des maîtres dans les idiomes berbères de l'Afrique du Nord.

L'importance des études berbères allait ainsi grandissant et leur utilité pour la France — dont l'autorité politique et administrative s'étend sur l'Algérie, la Tunisie et le Maroc berbères — finit par s'affirmer si bien qu'une chaire de berbère fut créée à Paris. Ce fut M. Edmond Dastaing, un élève de René Basset, qui fut chargé de

Bel, Alfred "René Basset, R.A. (1924,) pp. 12-19

[ترجمته بقلم ليفى - بروفنسال فى هسبيريس ٤ ، ١٩٢٤]

ولد فى مدينة لونيفيل حيث تلقى التعليم الابتدائى والثانوى ، ولما أجزى بالآداب من جامعة نانسى (١٨٧٨) قصد باريس ، وتخرج من مدرسة اللغات الشرقية ، ثم من معهد فرنسا على إثر عثوره على مؤلف عربى بالعربية والتركية والفارسية ، على الأساتذة : جويار ، وديفريرى ، ودى مينار ، ودى تاسى ، وموهل ؛ وعندما أنشأ فارى مدرسة الآداب العالية بالجزائر أسند إليه كرسى العربية فيها (١٨٨٥) ، ودرّس فيها الحبشية والتركية والبربرية ، ووجد من وقته متسعاً للطواف فى إيالة تونس (١٨٨٨) متقباً عن الآثار الإسلامية والمخطوطات العربية ، متعمقاً فى المعتقدات والأخلاق والعادات تعمقاً حمله على معارضة الحكايات الشعبية العريية بمثلها من الحكايات الشعبية العالمية .

وكان فى طليعة محررى المجلة الأفريقية ، ونشرة المراسلات الأفريقية ، ونشرة الآثار الأفريقية . ولم ينقطع عما كان تعوده من نشر بحوثه فى المجلة الآسيوية قبل مغادرته باريس (١٨٧٩) ، وأسهم فى مجلات علمية عديدة ورأس مؤتمر المستشرقين فى الجزائر (١٩٠٥) ، وعرفت له وزارة الخارجية فضله ، فعينهتة ففضلاً لها فى الجزائر إلا أنه آثر التدريس ، ولما حولت مدرسة الجزائر إلى كلية (١٩٠٩) انتخب عميداً لها ، وقصد إلى السنغال (١٩١٠) ، وقد انتخب من مديرى دائرة المعارف الإسلامية ، وعضواً فى مجمع علمية كثيرة فى : باريس ، ولشبونة ، ومدريد ، ورومة ، ودمشق ؛ وصنفت لتكريمه منوعات باسمه ، فى جزئين (١٩٢٥) .

آثاره : تنقسم ثلاثة أقسام : عربية وبربرية وحبشية ، وقد استعان فى بعضها بالمؤلفين العرب ، وهى : صلوات المسلمين فى الصين (باريس ١٨٧٨) ، والشعر العربى قبل الإسلام (١٨٨٠) ، وبحث فى تاريخ الحبشة مذيلٌ بمصنف حبشى لمؤلف مجهول (١٨٨٢)^(٢٩)

(٢٩) ثم صنف ألب تاريخ مملكة الحبشة (باريس ١٩٢٥) P. Alype

AKIKI, Necip. " eI-Müsteşrik0n"

I. c. , s. 216-218, 1980 (KAHIRE)

(١٩١١) ، والمتنوعات الأفريقية والشرقية (باريس ١٩١٥) ، والأغاني الإنكشارية والتركية

(٣٠) والى دى لاجرافير (١٨١٢ - ١٨٩٢) de La Gravière وكان أميراً لأكيب الكثير عن اكتشافات العالم :

قراصة البربر (باريس ١٨٨٧) .